

บทคัดย่อ

จากการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 นั้นได้รับการสนับสนุนจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีเป้าหมายเพื่อศึกษา รวบรวมข้อมูลสถานการณ์ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เพื่อนำมากำหนดตัวชี้วัด ออกแบบเครื่องมือการประเมินและวิธีการประเมินผล นำไปสู่การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสามารถกำหนดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้

งานวิจัยระยะที่ 2 นี้ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เพื่อศึกษาวิธีการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทที่หลากหลาย เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม รวมทั้งการนำแนวทางนั้นมาทดลองปฏิบัติการ เพื่อปรับแผนการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและไม่สร้างผลกระทบในด้านต่างๆ ต่อชุมชน ชุดโครงการวิจัยในปีที่ 2 นี้ เป็นการศึกษาวิจัยต่อเนื่อง เพื่อเน้นการทดลองปฏิบัติการ ในการสร้างพื้นที่รูปธรรมให้เกิดขึ้น ปัญหาในการวิจัยคือ โครงการวิจัยชุดนี้จะสามารถสนับสนุนและเสริมศักยภาพนักวิจัยโครงการวิจัยย่อยได้อย่างไร โดยผ่านกระบวนการสังเคราะห์ชุดความรู้ที่นับว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ และสามารถนำไปสร้าง Model พร้อมกับขยายผลในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆ ได้อย่างไร ซึ่งองค์ความรู้ใหม่จากชุดโครงการวิจัย Carrying Capacity CBT นี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการพัฒนาและวางแผนการจัดการชุมชนท่องเที่ยวที่มีการพัฒนามาแล้วและเกิดผลกระทบขึ้น รวมทั้งชุมชน CBT ในพื้นที่ท่องเที่ยวกระแสหลักอีกด้วย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

โดยมีการกำหนดกรอบการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการศึกษาของทั้ง 4 โครงการวิจัยพบว่ากรอบที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ประกอบด้วย ขีดความสามารถด้านกายภาพ ขีดความสามารถด้านนิเวศ ขีดความสามารถด้านสังคม วัฒนธรรม ขีดความสามารถด้านเศรษฐกิจ และขีดความสามารถด้านจิตวิทยาและสุขภาพ การดำเนินงานของโครงการ การศึกษารูปแบบการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยแผนงานนี้ประกอบด้วย 4 โครงการย่อย ในพื้นที่ดำเนินการ 4 พื้นที่ทั่วประเทศไทย การรายงานผลการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยรายงานผลการดำเนินงานวิจัยตามการดำเนินงานของโครงการย่อย 4 โครงการ ตามกิจกรรมที่ระบุในข้อเสนอโครงการ จากการทำเนิงานของแผนงานและโครงการวิจัยย่อย สามารถสรุป วิเคราะห์และอภิปราย ผลการดำเนินงานได้ดังต่อไปนี้ วิธีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การกำหนดรูปแบบการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน มาตรการ กลไกเฝ้าระวัง แนวทางการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และบทเรียนจากงานวิจัยและข้อเสนอแนะ

ดังนั้นในการประมวลองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นทั้ง 4 โครงการวิจัยย่อย สามารถประมวลภาพรวมของการกำหนดเกณฑ์ เครื่องมือและการวัดอย่างง่าย โดยให้ความสำคัญกับการคิด การวางแผน และการใช้ประโยชน์โดยคนท้องถิ่น ซึ่งคาดหวังว่าองค์ความรู้ที่ชุมชนท้องถิ่นจะสามารถประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และเป็นไปตามหลักวิชาการ ตลอดจนสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับคนท้องถิ่นใน

การติดตาม ตรวจสอบและประเมินการจัดการขีดความสามารถในการรองรับในการจัดการท่องเที่ยว
โดยชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง อย่างเป็นวิถีไม่แปลกแยกและไม่ต้องรอให้คนภายนอกเข้ามาจัดการ
แทนที่คนในชุมชนเองเพื่อนำไปสู่ระบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

Abstract

The first phase of this project, supported by the Thailand Research Fund (TRF), sought to explore situation, management and impact of tourism for determining indication and evaluation method of tourism, which leads to develop capacity of community-based tourism (CBT) and to plan tourism development.

To continue concrete action in tourism, the second phase, the project of Carrying Capacity CBT, supported by the TRF and the National Research Council is conducted. It is aimed to address how to empower local researcher under research project and to synthesize and develop a model that can be applied in different contexts of tourism communities. Managing capacity of community-based tourism (CBT) is also explored in order to develop plan of tourism management for actual implementation. Tourism management in communities, subsequently, will not provide any impact on communities. The result of this study will be beneficial for tourism planner to lead sustainable community tourism.

Four communities in Thailand are selected to do research through research project and analytical framework is determined; physical capacity, ecological capacity, socio-culture capacity, and economic capacity. The result indicated that each community can manage own project, make report of activities, results, and discussion, according with TOR in research proposal. Four reports provide; 1) evaluation method of CBT capacity; 2) pattern of capacity management of CBT; 3) measure and watch mechanism of tourism; and 4) lesson learn and suggestion.

In conclusion, the result of knowledge synthesis indicates simple criteria, tools and evaluation of tourism focusing on local thought, plan, and utilization. This knowledge may be applied to management of CBT capacity according with a way of life in local communities and academic disciplines. Local communities may be also able to learn how to monitor, investigate, and evaluate management of CBT capacity, which may lead to sustainable community-based tourism management by members in local communities.